

KONTEKST STRATEGICZNEJ RYWALIZACJI USA I CHRL

Paweł Paszak

17 GRUDNIA 2019

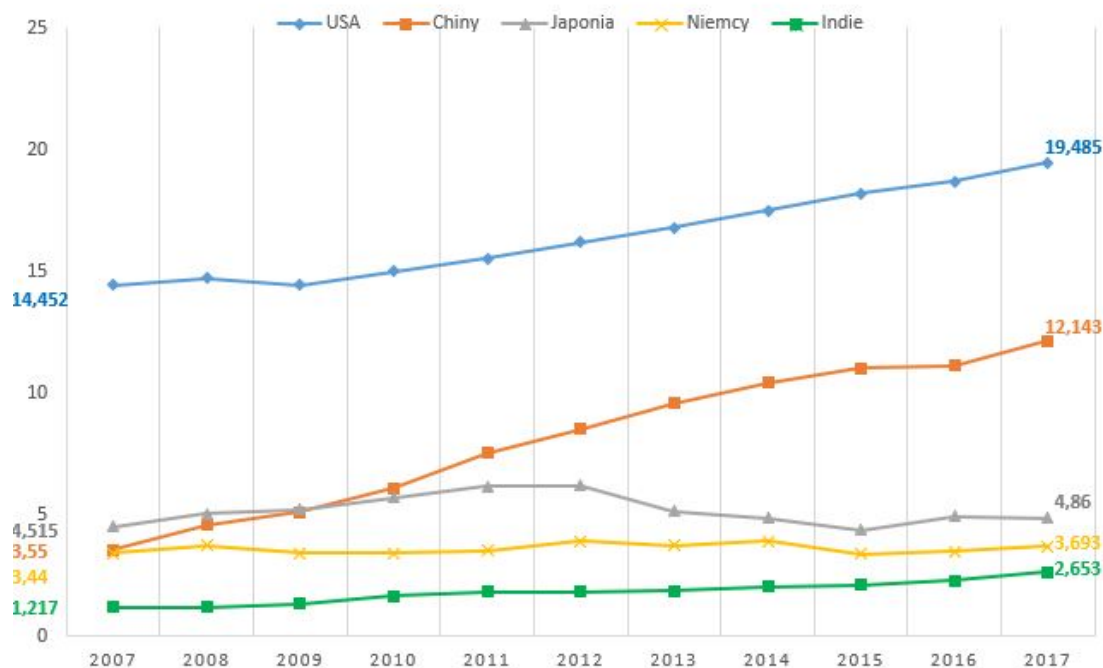


Źródło: <http://ine.org.pl/kontekst-strategicznej-rywalizacji-usa-i-chrl-cz-1/>

Wprowadzenie

Od objęcia funkcji prezydenta USA przez Donalda Trumpa 17 stycznia 2017 roku, wojna handlowa i rywalizacja w odniesieniu do obszaru zaawansowanych technologii stanowią wektory dominujące w relacjach na linii Pekin-Waszyngton. Na początku lat 90. XX wieku Edward Luttwak trafnie przewidywał, że trudne do przyjęcia koszty i ryzyka związane z konfrontacją militarną wielkich mocarstw pozostawiają płaszczyznę gospodarczą i technologiczną jako przestrzeń, w której możliwe jest prowadzenie wojny przy użyciu innych metod i środków[1]. Szczególnie w odniesieniu do stosunków USA-Chiny hipoteza ta znajduje wyraźne potwierdzenie. Chiny i Stany Zjednoczone znalazły się w punkcie zwrotnym XXI wieku – pierwsze mają potencjał stać się światowym supermocarstwem, drugie – jako dotychczasowy „dobrotliwy hegemon”[2] mierzą się ryzykiem utraty uprzywilejowanej pozycji. Fakt istnienia broni nuklearnej, ogromna skala współzależności gospodarczych oraz dotychczasowa przewaga militarna USA sprawiają, że to ekonomia i zaawansowane technologie stają się areną bezkrwawych zmagania, na której mają się rozstrzygnąć zmagania o materialny prymat w systemie międzynarodowym. Ostateczny wynik konfrontacji Chiny-USA w obszarze gospodarki i technologii w znacznym stopniu determinować będzie przyszłą pozycję tych państw oraz wspieranych przez nie projektów – m.in. chińskiej Inicjatywy Pasa i Szlaku, a po stronie amerykańskiej NATO oraz systemu sojuszy w Azji Wschodniej. Jednocześnie zmiana materialnej równowagi sił będzie niosła poważne implikacje dla aksjologicznych podstaw porządku międzynarodowego, a tym samym efektywności egzekwowania prawa międzynarodowego i praw człowieka.

**RYS. 1 NOMINALNE PKB W LATACH 2007-2017
(BLN DOL) DANE BANKU ŚWIATOWEGO**



Transformacja technologiczna i dalsza ekspansja gospodarcza chińskich przedsiębiorstw stanowią czynniki, bez których niemożliwe będzie utrzymanie wysokiego wzrostu gospodarczego Chin i osiągnięcia przez nie statusu supermocarstwa. William Wohlforth i Stephen Brooks wskazują, że potęga materialna każdego państwa sprowadza się zasadniczo do wypadkowej trzech wzajemnie powiązanych czynników: technologii, ekonomii i sił zbrojnych[3]. Korzystna dynamika rozwojowa jest niezbędna dla zapewnienia finansowania armii oraz zapewnienia przepływu innowacyjnych technologii z sektora cywilnego do sektora wojskowego. Efektywna aplikacja technologii cywilnych w obszarze wojskowości pozwala z kolei na zdobycie przewagi nad innymi aktorami. W odniesieniu do Chin, stagnacja gospodarcza skutkować będzie nie tylko spowolnieniem modernizacji Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej, ale najprawdopodobniej również „pułapką średniego dochodu”[4], czyli sytuacją, w której wzrost wprawdzie zapewnia utrzymanie *STATUS QUO*, jednak nie jest w stanie wynieść państwa do grona najlepiej rozwiniętych gospodarek. Scenariusz ten wiązałyby się nie tylko z końcem chińskich marzeń o statusie supermocarstwa, ale mogłyby również doprowadzić do kryzysu legitymizacji Komunistycznej Partii Chin i wzrostu napięć wewnętrznych. Efektywność gospodarcza wsparta polityką opartą na resentymencie nacjonalistycznych i rewizjonistycznych stanowiła jak dotychczas podstawę autorytetu KPCh[5]. Porażka w obszarze polityki rozwojowej państwa wespół z wzrastającymi aspiracjami rosnącej klasy średniej[6] oraz starzejącym się społeczeństwem mogłyby zagrozić

stabilności obecnego systemu politycznego. Jednocześnie jednak skuteczne przekształcenie modelu rozwojowego oznaczać będzie, że Stany Zjednoczone po raz pierwszy będą mierzyć się z aktorem dysponującym porównywalną potęgą gospodarczą i militarną oraz nieporównywalnie większym potencjałem demograficznym. Władze amerykańskie, świadome nakreślonych zależności, nadały priorytet strategii powstrzymywania chińskich postępów gospodarczych i politycznych. Znalazło to wyraz w dokumentach strategicznych[7], polityce sankcji i taryf celnych oraz działaniach dyplomatycznych zmierzających do powstrzymania chińskich podmiotów od udziału w tworzeniu globalnej sieci 5G. Wziąwszy pod uwagę nie mający precedensu poziom współzależności światowej gospodarki oraz niepodzielność bezpieczeństwa w sensie podmiotowym i przedmiotowym[8], dla efektywności amerykańskich działań kluczowa będzie postawa sojuszników USA. Stanowiska państw Unii Europejskiej, będących najważniejszym partnerem handlowym Chin i jednym z liderów technologicznych, mają szansę przesądzić o sukcesie chińskich wysiłków w budowaniu pozycji lidera technologii 5G oraz próbach przemodelowania gospodarki.

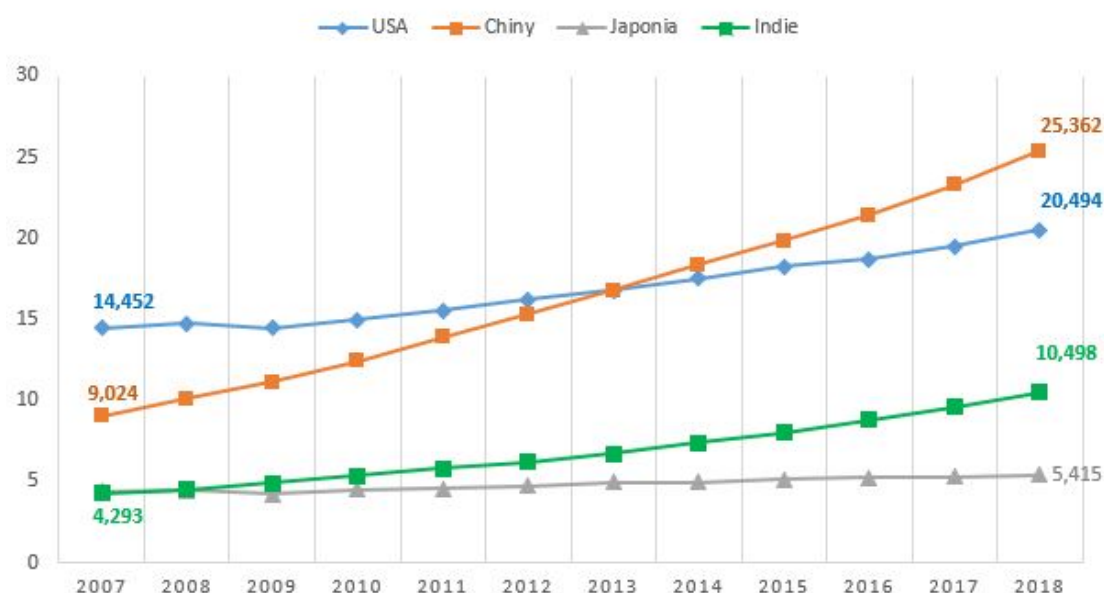
Kontekst strategicznej rywalizacji USA i ChRL

Pierwsza dekada XXI wieku upłynęła w polityce bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych pod znakiem światowej wojny z terroryzmem – zjawisko to zostało przez administrację George’a Busha zidentyfikowane jako najpoważniejsze zagrożenie dla USA, a walka z nim jako obowiązek moralny i imperatyw geopolityczny. Interwencje w Afganistanie i Iraku przyczyniły się do rozproszenia amerykańskich zasobów, destabilizacji środowiska bezpieczeństwa w regionie oraz osłabienia wizerunku USA. Według różnych szacunków interwencje zbrojne w Afganistanie i Iraku pochłonęły jak dotąd między 2[9] a 3 bilionów dolarów[10] i wśród znakomitej większości amerykańskich badaczy, bez względu na afiliację ideową, bilans tych interwencji pozostaje jednoznacznie negatywny[11]. Równocześnie na horyzoncie pojawiło się znacznie poważniejsze wyzwanie dla międzynarodowej pozycji USA w postaci Chin powracającej do wielkomocarstwowej roli. Dzięki imponującej dynamice rozwojowej w 2010 roku stały się one drugą gospodarką świata pod względem nominalnego PKB (rys. 1), a na początku 2014 roku pierwszą pod względem parytetu siły nabywczej (rys. 2). Jednocześnie Chiny pozostają państwem „twardego autorytaryzmu”[12], w którym od czasów objęcia władzy przez Xi Jinpinga, nastąpił wyraźny proces centralizacji władzy w rękach środowiska skupionego wokół osoby prezydenta[13]. Nasilające się nastroje nacjonalistyczne w Chinach, argumentowany przez Davida Shambaugh zwrot w kierunku „twardego autorytaryzmu” oraz roszczenia terytorialne w Azji sprawiają, że Chiny postrzegane są

przez USA głównie przez pryzmat zagrożeń. Wzrost potęgi Chin zbiegł się w czasie z relatywnym osłabieniem potęgi Zachodu, którego symbolem stał się światowy kryzys finansowy lat 2007-2011. Zachodzące zmiany zainicjowały szeroką debatę nad przyszłością Stanów Zjednoczonych, Zachodu oraz roli jaką w tej przyszłości mają odegrać Chiny. W konsekwencji doszło do przewartościowania priorytetów strategicznych, a w kręgach decyzyjnych uznano, że pojawienie się nowego rywala zostało przez władze amerykańskie 'przespane'. Pierwszym istotnym sygnałem nadchodzących zmian był 'pivot' w kierunku Azji Baracka Obamy z 2011, jednak dopiero objęcie funkcji prezydenta przez Donalda Trumpa przyniosło wyraźną intensyfikację działań. Wyborcze zwycięstwo odniesione pod hasłami *AMERICA FIRST* oraz *MAKE AMERICA GREAT AGAIN* zobowiązało nowo wybranego prezydenta do drastycznego przeformułowania zasad współpracy z Chinami oraz odwrócenia niekorzystnych dla USA trendów. Problem przed jakim stanęła nowa administracja wiązał się z wysokim poziomem współzależności występujących pomiędzy gospodarką chińską, a gospodarkami amerykańską i światową. Przy poziomie złożoności stosunków gospodarczych w drugiej dekadzie XXI wieku izolacja Chin byłaby niezwykle kosztowna dla wszystkich stron sporu oraz wymagałaby szerokiej i zgodnej międzynarodowej koalicji. Sprawia to, że próby gospodarczego *CONTAINMENT* stają się przedsięwzięciem nierealnym. Wyeliminowanie opcji pełnej izolacji ekonomicznej pozostawiło stronie amerykańskiej opcję pośrednią. Jej istota sprowadza się do takiego spowolnienia dynamiki rozwojowej Chin, które uniemożliwi, bądź odsunie w czasie, ich transformację w supermocarstwo oraz utrzyma wyraźną przewagę USA nad pozostałymi aktorami międzynarodowymi. Strategia ta w perspektywie długoterminowej posiada pewne szanse powodzenia, zważywszy, że od 2007 r. tempo wzrostu gospodarki chińskiej wyraźnie zwolniło, odnotowując w 2018 r. najniższy od 28 lat poziom 6,6%^[14]. W 2019 roku tendencja spadkowa utrzymała się (6,1%), a projekcje na 2020 rok przewidują dalszy spadek do 5,8%^[15]. Jednocześnie poprawa materialnych warunków bytowych społeczeństwa, sprawia, że Chiny przestają być krajem taniej siły roboczej, zdecydowanie ustępując pod tym względem krajom Azji Południowej i Południowowschodniej^[16]. Dążenie do optymalizacji kosztów skłania rosnącą liczbę firm do przenoszenia części produkcji do krajów takich jak Indonezja, Wietnam, Tajlandia czy Kambodża. Zmieniająca się struktura gospodarcza sprawia, że funkcjonujący od lat osiemdziesiątych model rozwojowy staje się niemożliwy do utrzymania. Niezbędne staje się wobec tego staję się wejście wyższy poziom światowych łańcuchów dostaw, czyli przejście z roli „montowni” do pozycji centrum produkcji i projektowania towarów o najwyższej wartości dodanej. Niezwykle istotne dla planów przemodelowania gospodarki jest uniezależnienie się od eksportu na rynki

zagraniczne poprzez pobudzenie konsumpcji wewnętrznej utrzymującej się na relatywnie niskim poziomie. Złożoność wyzwań wewnętrznych i międzynarodowych, przed którymi staje przywództwo KPCh sprawia, że zdobycie przez Chiny pozycji lidera technologii staje się niezbędne dla sprostanania narastającym presjom wewnętrznym i zewnętrznym. Na gruncie tych rozważań należy stwierdzić, że zarówno z perspektywy Waszyngtonu, jak i Pekinu rywalizacja technologiczna stanowi na przełomie drugiej i trzeciej dekady XXI w. imperatyw strategiczny. Bez utrzymania przewagi bądź jej zdobycia w odniesieniu do technologii teleinformacyjnych oraz najbardziej dochodowych gałęzi przemysłu realizacja długoterminowych interesów Chin i USA stanie się niemożliwa.

**RYS. 2 PKB (PPP) W LATACH 2007-2018
(BILIONY DOLARÓW) DANE BANKU
ŚWIATOWEGO**



[1] Edward N. Luttwak, *FROM GEOPOLITICS TO GEO-ECONOMICS: LOGIC OF CONFLICT, GRAMMAR OF COMMERCE*, "The National Interest", No. 20, 1990, s. 17-23.

[2] Sformułowanie nawiązuje do terminu „dobroczynne imperium” użytego przez Roberta Kagana. zob. Robert Kagan, *THE BENEVOLENT EMPIRE*, "Foreign Policy", No. 111 (Summer, 1998), s. 24-35.

[3] Stephen G. Brooks and William C. Wohlforth, *THE RISE AND FALL OF THE GREAT POWERS IN THE TWENTY-FIRST CENTURY: CHINA'S RISE AND THE FATE OF AMERICA'S GLOBAL POSITION*, "International Security", Vol. 40. No. 3, (Winter 2015/16), s. 7-53.

- [4] W celu pogłębionej analizy zjawiska “pułapki średniego dochodu” zob. Linda Glawe, Helmut Wagner, *THE MIDDLE-INCOME TRAP: DEFINITIONS, THEORIES AND COUNTRIES CONCERNED—A LITERATURE SURVEY*, “Comparative Economic Studies”, Vol. 58, No. 4 (2016), s. 507–538.
- [5] Hongxing Yang & Dingxin Zhao, *PERFORMANCE LEGITIMACY, STATE AUTONOMY AND CHINA’S ECONOMIC MIRACLE*, “Journal of Contemporary China”, 24:91, (2015), s. 64-82
- [6] Li, Cheng, *INTRODUCTION: THE RISE OF THE MIDDLE CLASS IN THE MIDDLE KINGDOM, CHINA’S EMERGING MIDDLE CLASS: BEYOND ECONOMIC TRANSFORMATION*, Brookings Institution Press, 2010, 3–31.
- [7] W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego USA z 2017 r. Chiny zostały określone jako „rewizjonistyczna potęga”.
- [8] Podmiotowa niepodzielność oznacza, że państwa samodzielnie nie są w stanie zapewnić sobie bezpieczeństwa. Przedmiotowa niepodzielność bezpieczeństwa odnosi się do współzależności różnych jego rodzajów jak: bezpieczeństwo militarne, ekonomiczne, energetyczne, w wyniku, której poszczególne wzajemnie na siebie oddziałują.
- [9] Anthony H. Cordesman, *U.S. MILITARY SPENDING: THE COST OF WARS*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), July 2017.
- [10] Joseph Stiglitz, *THE THREE TRILLION DOLLAR WAR : THE TRUE COST OF THE IRAQ CONFLICT*, New York ; London : W. W. Norton & Company, 2008.
- [11] Daniel Deudney & G. John Ikenberry, *REALISM, LIBERALISM AND THE IRAQ WAR*, “Survival,” Vol. 59, No. 4, 7-26, 2017; John John Mearsheimer and Stephen M. Walt, *AN UNNECESSARY WAR*, “Foreign Policy”, 2003, s. 51-59; Stephen M. Walt, *THE END OF THE AMERICAN ERA*, “The National Interest”, No. 116, 2011, s. 10-11; Christopher Layne, *WHO LOST IRAQ AND WHY IT MATTERS: THE CASE FOR OFFSHORE BALANCING*, “World Policy Journal”, Vol. 24, No. 3 (Fall, 2007), pp. 38-52; Barry Posen, *PULL BACK: THE CASE FOR A LESS ACTIVIST FOREIGN POLICY*, *FOREIGN AFFAIRS*, Vol. 92, No. 1 2013, s. 116-128.
- [12] David Shambaugh użył tego sformułowanie dla opisu kierunku, w którym pod względem politycznym zmierzają Chiny pod rządami Xi Jinpinga, zob. David Shambaugh, *CHINAS FUTURE?* Cambridge: Polity Press, 2015.
- [13] Michał Bogusz, Jakub Jakóbowski, *KOMUNISTYCZNA PARTIA CHIN I JEJ PAŃSTWO. KONSERWATYWNY ZWROT XI JINPINGA*, Ośrodek Studiów Wschodnich, wrzesień 2019, s. 78-94.
- [14] *GDP GROWTH (ANNUAL %) – CHINA*, The World Bank, dostęp: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&locations=CN&start=1961&view=chart&year=2018>

[15] *WORLD ECONOMIC OUTLOOK: GLOBAL MANUFACTURING DOWNTURN, RISING TRADE BARRIERS*, International Monetary Fund, październik 2019.

[16] Według danych *TRADING ECONOMICS*, średnie płace w sektorze przemysłowym wzrosły z 8,750 yuanów rocznie w 2000 roku do 72,088 yuanów (ok 10,200 dolarów) w 2018 r.



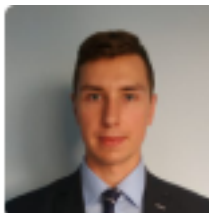
Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO



SFINANSOWANO PRZEZ NARODOWY INSTYTUT WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO ZE ŚRODKÓW PROGRAMU ROZWOJU ORGANIZACJI OBYWATELSKICH NA LATA 2018-2030.

O AUTORZE



Paweł Paszak

Absolwent stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie Warszawskim (Dyplom z wyróżnieniem, 2018). Stypendysta University of Kent (Wielka Brytania 2017/2018) oraz Hainan University (Chiny, 2015/2016). W chwili obecnej doktorant na Instytucie Studiów Strategicznych ASzWoj oraz w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznej UW. Zainteresowania badawcze koncentrują się na polityce zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej oraz strategii bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych.